

Το καλοκαίρι που δεν κοιμήθηκε ο θεός

Από τον ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΛΙΑΝΟ

Βασίλης Σαμπράκος,
*Εξηγώντας το θαύμα, Τόπος,
Αθήνα 2018, 304 σελ.*

Vasilis Sambrakos, *The
Miracle 04: The Football
Team That Shocked the
World, Pitch Publishing,
2021, 352 σελ.*

Μπορεί κανείς να περιγράψει το βιβλίο του γνωστού αθλητικογράφου Βασίλη Σαμπράκου, *Εξηγώντας το θαύμα*, ως αθλητικό σύγγραμμα. Αλλά είναι κάτι πολύ παραπάνω: μια ιστορική διατριβή του μεγαλύτερου ποδοσφαιρικού επιτεύγματος της χώρας μας και μια σημαντική κληρονομιά για όλους τους Έλληνες ποδοσφαιρόφιλους. Είναι επίσης ο απόλυτος οδηγός καταπολέμησης «ελληναριστικών» και φθηνών δικαιολογιών που περιγράφουν το θρίαμβο της Εθνικής Ελλάδος στο Euro 2004 ως «κωλοφαρδία», γιατί δόθηκαν οι μεγάλες ομάδες είχαν κουρασμένους παίκτες εκείνο το καλοκαίρι που «κοιμήθηκε ο Θεός».

Ο Σαμπράκος έχει διαγράψει λαμπρή πορεία στο χώρο της αθλητικογραφίας: από το 1993 ως ρεπόρτερ της Εθνικής επί πέντε χρόνια για την εφημερίδα *Το Βήμα*, πρώην διευθυντής της αθλητικής εφημερίδας *Εξέδρα*, διευθυντής δημοσιογραφικού περιεχομένου στο Gazzetta.gr, ραδιοφωνικός παραγωγός στο ΣπορFM και αναλυτής-σχολιαστής στο CosmoteTV. Αλλά με το βιβλίο αυτό προσφέρει την πιο ενδελεχή έρευνα στα 28 χρόνια της δημοσιογραφικής του καριέρας. Εμπνεύστηκε να το γράψει βλέποντας την Ελλάδα να κερδίζει τη Γαλλία στα προημιτελικά και το πήρε απόφαση μετά τον τελικό, έπειτα από παρότρυνση ενός εκ των διευθυντών της Μίλγουολ, του Κωνσταντίνου Γόντικα.

Μίλησε με 11 από τους μεγαλύτερους ήρωες του «Πειρατικού»: Στέλιο Βενετίδη, Τραϊάνο Δέλλα, Θεωρή Ζαγοράκη, Γιώργο Καραγκούνη, Κώστα Κατσουράνη, Μιχάλη Καψή, Ντέμη Νικολαΐδη, Αντώνη Νικοπολίδη, Νίκο Νταμπίζα, Τάκη Φύσσα και Άγγελο Χαριστέα. Φιλοξενεί όμως και δη-

λώσεις αφανών ηρώων εκείνης της μεγάλης επιτυχίας, όπως του βοηθού τού Όττο Ρεχάγκελ, Γιάννη Τοπαλίδη, του πρώην team manager Γιώργου Παπαλάνη και του τότε προέδρου της ΕΠΟ, Βασίλη Γκαγκάτση. Επιστρατεύει και την ειδικότητα του προπονητή αλλά και συγγραφέα ποδοσφαιρικών αναλύσεων, Αθανασίου Τερζή, ο οποίος αναλύει όλα τα μεγάλα ματς του ιστορικού συγκροτήματος. Κατάφερε να μιλήσει και με μεγάλες διεθνείς προσωπικότητες όπως οι Ρίο Φέρντιναντ, Ζόρζε Αντράντε, Ντέιβιντ Τζέιμς, Φερνάντο Μοριέντες και Ντμίτρι Μπουλίκιν.

ΕΝΑΣ ΚΑΘΟΛΟΥ ΤΥΧΑΙΟΣ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

Η ανάλυση ξεκινάει από την άφιξη του Ρεχάγκελ στην Ελλάδα τον Αύγουστο του 2001. Ο θρυλικός Γερμανός βρήκε με το καλημέρα ένα μπάχαλο: μια Εθνική που από τον Οκτώβριο του 1997 διήνυε «την περίοδο της απόλυτης παρακμής της». Η ομάδα ήταν «απαξιωμένη» και οι παίκτες «δεν ενδιαφέρονταν», ενώ δεν ήταν ψηλά ούτε στην εκτίμηση των προπονητών, των φιλάθλων και των δημοσιογράφων. Προσαρμοζόταν στις «ανάγκες και στα θέλω των συλλόγων», σπάνια έπαιζε σε γεμάτο γήπεδο και δεν υπήρχε η αίσθηση ότι ο προπονητής έφτιαχνε την ενδεκάδα που ήθελε. Μάλιστα, το 1999, η κατάσταση στο ελληνικό ποδόσφαιρο είχε φτάσει στο «χειρότερο σημείο όλων των εποχών», με την ανοιχτή σύγκρουση της ΕΠΟ με τον Παναθηναϊκό και την ΑΕΚ λόγω της περιβόητης «παράγκας» – κατάσταση που οδήγησε στην αποχώρηση διεθνών ποδοσφαιριστών όπως οι Νικολαΐδης, Μιχάλης Κασάπης και Ηλίας Ατματοΐδης. Τα «τσάρτερ της χαράς» με την αποστολή των εκτός έδρας

αγώνων γέμιζαν παράγοντες και τις γυναίκες τους, ενώ το ρόστερ ήταν γεμάτο κλίκες που φαίνονταν κατά τη διάρκεια των αποστολών, όταν οι παίκτες έτρωγαν σε χωριστά τραπέζια μόνο με συμπαίκες των συλλόγων τους.

Ο Ρεχάγκελ έδωσε τους διάφορους παρατρεχάμενους από την Εθνική σε λιγότερο από δύο χρόνια. Κράτησε τους συλλόγους απ' έξω, έφτιαξε προπονητικό κέντρο, αναβάθμισε τις υπηρεσίες, δημιούργησε ευρωπαϊκή νοοτροπία και, κυρίως, έχτισε τη δική του ομάδα – η Γαλανόλευκη έγινε «η πρώτη εθνική υπηρεσία στην Ελλάδα» που δεν χρειαζόταν μέσο για να προσληφθεί. Ο ίδιος καθόταν πολύ λίγο στην Ελλάδα και δεν έβλεπε ελληνικό ποδόσφαιρο. Παρακολουθούσε τις ελληνικές ομάδες μόνο στο Champions League – γι' αυτό καλούσε μονάχα παίκτες από Παναθηναϊκό, Ολυμπιακό και ΑΕΚ, καθώς και Έλληνες ποδοσφαιριστές που έπαιζαν στα κορυφαία πρωταθλήματα του εξωτερικού. Έτσι σιγά σιγά ο Γερμανός μετέτρεψε την Εθνική σε κλειστό σύλλογο με παίκτες που ήταν παθιασμένοι με την ομάδα και είχαν υπέροψη χημεία μεταξύ τους. Έπεισε εκείνους που παραιτήθηκαν να γυρίσουν, κάλεσε αυτούς που οι προκάτοχοί του αγνοούσαν (Δέλλας, Καψής, Ζήσης Βρύζας) και έκοψε αυτούς που δεν ακολουθούσαν την νοοτροπία του, όπως τον θρυλικό Γρηγόρη Γεωργάτο, τον οποίο ο Σαμπράκος περιγράφει ως τον «σημαντικότερο 24ο παίκτη της Πρωταθλήτριας Ευρώπης 2004»: η αποβολή του, έπειτα από τη σύγκρουση με τον προπονητή, σόκαρε τους ποδοσφαιριστές σε τέτοιο σημείο, που τους έκανε να καταλάβουν ότι ένας μόνο ήταν το αφεντικό στην Εθνική του Ρεχάγκελ.

Η ιδιαίτερη αποθέωση που δέχτηκε ο Ρεχάγκελ είναι φυσικά

δικαιολογημένη. Αλλά η αλήθεια είναι πως η επιτυχία ήταν αρκετά μοιρασμένη: ο Τοπαλίδης ήταν ανέκαθεν ο βράχος του κι ο μεγάλος προπονητής θα είχε φύγει πριν από το Euro αν δεν είχε αυτό το δεξί χέρι. Ο Παπαλάνης ήξερε τα πάντα για το προσκήνιο και το παρασκήνιο, αφού έζησε στο πετόι του τα λάθη της Ομοσπονδίας στο καταστροφικό Μουντιάλ του 1994 και ο Γκαγκάτσης αποδείχθηκε ανεκτίμητος σύμμαχος του, καθώς στάθηκε ακλόνητος απέναντι στις πιέσεις παραγόντων που ήθελαν να τον διώξουν και να φέρουν κάποιον που «παίρνει από λόγια». Ο Γερμανός δεν είχε ούτε έναν παίκτη παγκόσμιας κλάσης αλλά διαδέχτηκε μια γενιά έμπειρων ποδοσφαιριστών που ήθελαν να αλλάξουν τη νοοτροπία της Εθνικής και να καταξιωθούν σε κορυφαία διοργάνωση πριν αποσυρθούν. Ο συνδυασμός που έφερε η πιο εξελιγμένη νέα γενιά ποδοσφαιριστών, όπως οι Γιούρκας, Σείταριδης, Κατσουράνης και Βενετίδης, έκαναν το έργο του ευκολότερο. Όπως σημειώνει ο Σαμπράκος, αν μόνο ένας από αυτούς τους παρόντες είχε αφαιρεθεί, θα χάλαγε την πιο επιτυχημένη εξέλιξη στην ιστορία του ελληνικού αθλητισμού.

Τίποτα δεν ήταν τυχαίο. Ο Ρεχάγκελ έφτιαξε ομάδα κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσή του με παίκτες πολυθεστές: κατά τη διάρκεια του Euro 2004 ο Σείταριδης έπαιξε σεντερ-μπακ, ο Κατσουράνης δεξί μπακ, ο Χαριστέας κι ο Καραγκούνης στα φτερά. Παίκτες όπως οι Ζαγοράκης, Καραγκούνης και Άγγελος Μπασινάς εξειδικεύτηκαν τόσο πολύ στη φιλοσοφία του που αυτό εξηγεί (χωρίς να δικαιολογεί) γιατί ο Γερμανός έφτιαξε ένα τόσο κλειστό κλαμπ και δεν κάλεσε άλλους μεγάλους παίκτες, όπως ο Ιεροκλής Στολτίδης.

Η ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΙΚΤΕΣ

Το βιβλίο αναλύει και το πιο σημαντικό ίσως στοιχείο της επιτυχίας, τη σχέση του Ρεχάγκελ με τους παίκτες. Ο Γερμανός πάντοτε προστάτευε τους ποδοσφαιριστές του και τους έδινε ελευθερία στο τερέν, ταυτόχρονα όμως τους έβαζε συνέχεια μπροστά στις ευθύνες τους: αν ένας παίκτης π.χ. αρνιόταν να παίξει εκτός θέσης, κοβόταν από την ομάδα. Ο Ρεχάγκελ ήξερε ότι αν αυτό το πείραμα δεν πετύχαινε, αυτός θα επωμιζόταν όλη την ευθύνη, γ' αυτό δεν δεχόταν την άρνηση. Με τη συμπεριφορά και τη στάση του διέλυσε τις κλίκες κι έκανε τους παίκτες μια παρέα, σε βαθμό που μετά το Euro να απαιτήσουν από την Ομοσπονδία να δοθεί το ίδιο πριμ στους αναπληρωματικούς που έλαβαν και οι βασικοί. Η φιλοσοφία του υιοθετήθηκε σε τέτοιο βάθος που οι παίκτες συνέχιζαν να την ακολουθούν αυστηρά ακόμη και σε μετέπειτα φιλικές και φιλικές, όταν ο Ρεχάγκελ δεν ήταν καν στον πάγκο.

Η Εθνική μετατράπηκε έτσι σε συμπαγή ομάδα που μόνο στην τύχη δεν βασιζόταν πια. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι συμπλήρωσε έξι παιχνίδια στην προκριματική φάση χωρίς να δεχθεί γκολ και χάραξε ένα αήττητο σερί 15 αγώνων μετά την ήττα της από την Ουκρανία στο Κίεβο. Αλλά και στην τελική φάση, η αποτελεσματικότητα της Ελλάδας στις τελικές προσπάθειες και στην άμυνα ήταν υποδειγματική, καθώς στα νοκ άουτ δεν δέχθηκε γκολ ενώ ο μέσος όρος των σουτ ήταν οκτώ ανά ματς, με τέσσερα εντός στόχου. Επίσης, η ομάδα που αμυνόταν πιο συχνά στη διοργάνωση (όχι όμως ως «ταμπούρν», καθώς κράταγε τις γραμμές πάντα ψηλά) σημείωσε τον δεύτερο χαμηλότερο αριθμό φάουλ μετά τη Γαλλία. Εντυχώς, τώρα, όλα αυτά και άλλα πολλά που αναλύει ο Σαμπράκος στο βιβλίο του, θα τα διαβάσουν και οι αγγλόφωνοι ποδοσφαιρόφιλοι (με την επιμέλεια του πολυβραβευμένου αθλητικού δημοσιογράφου Michael Calvin).

Είναι πολύ δύσκολο για ένα φίλαθλο της Εθνικής να μη νιώσει νοσταλγία διαβάζοντας αυτό το βιβλίο. Επίσης είναι σχεδόν αδύνατον να μην τον καταλάβει και μια μελαγχολία – ειδικά την εποχή του Euro 2020, της τρίτης συνεχόμενης διοργάνωσης στην οποία δεν συμμετέχει η χώρα μας. Η λαμπρή

4 Ιουλίου 2004, Estádio da Luz, Λισσαβόνα. Ο γερμανός προπονητής της Εθνικής Ελλάδας, Όττο Ρεχάγκελ, έχει αγκαλιάσει δυο ποδοσφαιριστές του λίγο μετά το σφύριγμα της λήξης στον τελικό του Euro 2004. Η Ελλάδα κέρδισε την Πορτογαλία 1-0, με γκολ του Γιώργου Καραγκούνη στο 7ο λεπτό και κατέκτησε το Ευρωπαϊκό.

εποχή της Εθνικής κράτησε μονάχα 10 χρόνια, μέχρι που έφυγε ο διάδοχος του Ρεχάγκελ, Φερνάντο Σάντος – ο οποίος συνέχισε τη φιλοσοφία του προκατόχου του, αποδεικνύοντας πόσο πετυχημένη ήταν. Η Εθνική είχε την ευκαιρία να χτίσει πάνω στο Euro 2004, αλλά αν' αυτό γύρισε στην προ-Ρεχάγκελ εποχή, επειδή πολύ απλά η ΕΠΟ γύρισε στην προ-Γκαγκάτη εποχή. Ο Σαμπράκος με το βιβλίο του μας κάνει να αναλογιστούμε ότι, στο ποδόσφαιρο, όπως και στη ζωή, όταν η Ελλάδα δεν μαθαίνει από την ιστορία της είναι καταδικασμένη να την επαναλάβει.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΡΕΧΑΓΚΕΛ

Ο Ρεχάγκελ πάντα έπαιξε επιθετικά στην Μπουντεσλίγκα, αλλά αναγκάστηκε να υιοθετήσει αμυντική νοοτροπία στην Εθνική, επειδή η Ελλάδα δυσκολευόταν πολύ να κρατήσει ανέπαφη την εστία της στα πρώτα του παιχνίδια. Έτσι υιοθέτησε την οικονομική επίθεση (kontrollierte offensive), που βασίζεται σε υψηλόσσομους παίκτες και πάντα είχε λίμπερο, όπως και δυο ή τρεις κεντρικούς μέσους, εξτρέμ στα πλάγια και έναν σεντερ-φορ. Ο επιθετικός (στη συγκεκριμένη περίπτωση ο Χαριστέας ή ο Βρούζας λόγω σωματοδομής) ήταν πάντα το target man τον οποίο σημάδευαν ο τερματοφύλακας και οι αμυντικοί για την άμεση μεταφορά του παιχνιδιού από την άμυ-

να στην επίθεση που χάλαινε το σύστημα του αντιπάλου. Συχνά άλλοι επιθετικοί έρχονταν κοντά στον target man για να πάρουν την μπάλα αν εκείνος δεν μπορούσε να την κρατήσει, κι αυτό βοηθούσε στην κατοχή.

Επίσης ο Ρεχάγκελ επανέφερε το man-to-man, το οποίο σήμαινε πως όλοι οι παίκτες της ενδεκάδας, πλην δύο, είχαν έναν συγκεκριμένο παίκτη να μαρκάρουν – ακόμα και οι επιθετικοί που ήλεγχαν τους αμυνόμενους, όταν προωθούνταν. Αυτό λειτουργούσε με τεράστια επιτυχία, ακόμη κι αν αναγκάζονταν οι παίκτες να αλλάζουν θέση λόγω της κίνησης του αντιπάλου, διότι ο Δέλλας που έπαιζε λίμπερο τους κάλυπτε. Το παλιομοδίτικο αυτό σύστημα επίσης πέτυχε γιατί ήταν καινούργιο για τους μοντέρνους αντιπάλους της Εθνικής οι οποίοι δεν γνώριζαν τα απλά τεχνάσματα που μπορούν να σπάσουν το man-to-man. Αλλά ίσως τίποτα να μη λειτουργούσε αν ο Ρεχάγκελ δεν διάβαζε τον αντίπαλο τόσο καλά, με αποτέλεσμα να ξέρει να φτιάχνει την τέλεια ενδεκάδα, απόλυτα προσαρμοσμένη στα κυβικά του ανταγωνιστού.

Ο τρις πρωταθλητής Γερμανίας, που ήρθε στην Ελλάδα έπειτα από παρότρυνση της γυναίκας του, Μπεάτε (ενώ ο ίδιος προτιμούσε να αναλάβει την Αυστρία), μόνο περαστικός δεν ήταν στο χώρο του ποδοσφαίρου: είχε στη διαδρομή του προπονήσει τη Βέρντερ Βρέμης, την Μπάγερν Μονάχου, την

Μπορούσια Ντόρτμουντ, τη Φορτούνα Ντίσελντορφ και την Καϊζερσλάουτερν. Όμως, φτάνοντας στην Αθήνα και βλέποντας την κατάσταση, ανησύχησε πως δεν θα έμενε για πολύ καιρό. Αυτό όμως δεν απέτρεψε το θάρρος, το πείσμα και την ιδιορρυθμία του από το να νικήσουν. Τα δύσκολα παιδικά του χρόνια στο Έσσην (όπου γεννήθηκε το 1938) και οι τραυματικές εμπειρίες του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, οι κτηνωδίες των ναζί και η φτώχεια έπειτα από τη νίκη των Συμμάχων του έδωσαν ακατανίκητο κουράγιο, τόλμη και τη νοοτροπία νικητή που, εντυχώς, έφερε μαζί του στην Ελλάδα.

Το «τρέιλερ» του Euro 2004 βγήκε στις 6 Οκτωβρίου 2001 όταν η Εθνική απέσπασε παλικαρία ισοπαλία (2-2) με την Αγγλία στα προκριματικά του Μουντιάλ στο Ολντ Τράφρντ. Το «Πειρατικό» σάλπαρε στις 7 Ιουνίου 2003 με την επική νίκη (1-0) απέναντι στην Ισπανία στη Σαραγόσα στα προκριματικά του Euro – ένας αγώνας που ο Στράτος Αποστολόκης παρακολούθησε από την εξέδρα εκ μέρους του Γιάννη Κυράστα, τον οποίο διάφοροι της Ομοσπονδίας ετοίμαζαν να αντικαταστήσει τον Ρεχάγκελ. Και η Πρωταθλήτρια Ευρώπης απέκτησε σάρκα και οστά μετά το θρίαμβο επί της Γαλλίας στα προημιτελικά του Euro 2004. Έτσι η Εθνική πανηγύρισε έναν ιστορικό θρίαμβο που δεν αποκλείεται να μην ξαναζήσουμε ποτέ. ■